

Vielsalm en Samrée, 9 mei.

door: Ph. de Zuttere.

Deze dag werden twee belangrijke gebieden buiten de Hautes Fagnes bezocht, allebei door de volledige groep. De gehele autokaravaan trok eerst naar Vielsalm waar de leisteengroeven een van de mooiste kryptogamen-schatten van de Belgische Ardennen tentoonstellen. Het geologisch substraat, cambrium van oorsprong, bestaat voor een deel uit Salmiaan (Liègois, 5) dat wordt gevormd door schilferachtige rots die echter zeer hard is door zijn metamorphe oorsprong. In dit Salmiaan treft men in de omgeving van Vielsalm twee bijzonderheden aan. De eerste is een soort slijpsteen, coticule, waarin veel kwarts voorkomt, die geelachtig van kleur is en waarvan de hardheid berust op microscopische deeltjes bruin granaat. De tweede bijzonderheid is, dat deze Salmiaan leiachtig is. Vroeger werd deze lei als dakbedekking gebruikt, maar nu zijn de groeven niet meer in gebruik, uitgezonderd een enkele keer voor de aanleg van wegen. De totale lengte van de groeven bedraagt ongeveer 1 km.

Allerlei mossen en korstmossen hebben nu de leisteek bedekt. Van de varens is de zeldzame *Cryptogramma crispa* (*Allosurus crispus*) vermeldenswaard, die daar ontdekt is door de Luxemburgse kryptogamist Koltz. Een stuk of twintig planten zijn er nog te vinden. Waar veel licht is zijn de stenen bedekt met *Racomitrium lanuginosum* en *Sphenolobus minutus* of door de kussentjes van *Coscinodon cribrosus*. Korstmossen groeien hier geweldig goed; zo heeft Lambinon hier 5 soorten *Stereocaulon* verzameld en bovendien *Baeomyces phacophyllus* en *Parmelia incurva* (Lambinon & De Sloover, 6). Op de meer beschaduwde rotsen, dieper in de groeven, werden *Racomitrium fasciculare* en *Andreaea rupestris* gevonden en ook *Hylocomium splendens* en *Pleurozium scaberrimi* (met kapsels). Op de verweerde lei troffen we *Oligotrichum hencynicum* (met kapsels!), *Oreoweisia bruntonii*, *Pogonatum urnigerum* en verschillende soorten *Pohlia* aan, zoals *P. cruda* en *P. proligera*.

Schistostega pennata, *Lophozia alpestris* en *L. longiflora* werden in een heel diepe kuil gevonden, vol met spleten in de rotsen. Deze *Lophozia longiflora* is nog een omstreden soort. B. van Zanten schrijft erover: "de perianthen die het verzamelde materiaal bevat, variëren erg in grootte, nl. 1-4 mm. De grotere perianthen (2-4 mm) zijn meestal rood aangelopen, evenals de erbij behorende planten, in tegenstelling tot de planten die kleinen perianthen (1-2 mm) hebben en in hun geheel groen zijn; daarvan komen echter ook weer enkele kleine perianthen voor, die rood aangelopen zijn. De planten met grote perianthen zouden tot var. *longiflora* (Nees) Macoun van *L. ventricosa* gerekend kunnen worden. Vanden Berghen geeft deze var. alleen op voor de Barrage de la Gileppe. Volgens hem zou deze var. stengels hebben van 2,5 tot 6 cm. Het materiaal uit Vielsalm was echter kleiner, waardoor alleen het verschil in perianth overblijft. De door K. Mueller opgegeven verschillen tussen *ventricosa* en var. *longiflora* komen alleen met var. *longiflora* overeen wat het perianth betreft (grootte en kleur), alle andere kenmerken zijn die van var. *ventricosa*."

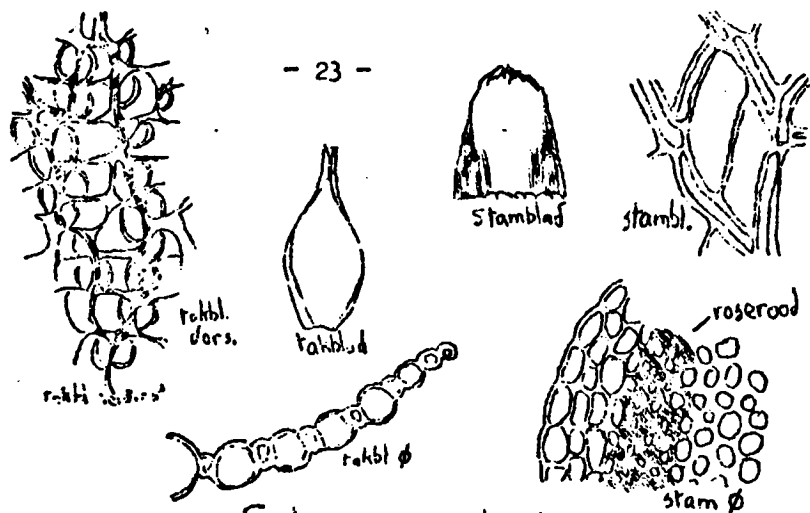

Lophozia ventricosa of var. *longiflora*

In deze kuil werd door H.J. During ook nog *Marsupella sprucei* gevonden, een soort die nog niet eerder voor België was opgegeven. Vanden Berghen geeft in de "Flore de Belgique" wel *M. ustulata* uit Vielsalm op (leg. E.W. Jones), een nauw verwante soort, die later niet meer werd teruggevonden. De heer Jones was zo vriendelijk dit materiaal op te sturen, maar schreef erbij dat naar zijn mening beide soorten waarschijnlijk identiek waren. Zijn materiaal was vrijwel gelijk aan dat van During. Ook van Vanden Berghen kregen we door de vriendelijke tussenkomst van Dr. E. Petit van de Nationale Plantentuin een duplicaat van dit materiaal, dat geheel gelijk was aan dat van Jones. Dr. R. Grolle, aan wie we een en ander opstuurden ter controle, bevestigde onze determinatie, maar schreef tevens dat de nomenclatuur in dit complex nog niet uitgezocht is. Naar zijn mening had Jones waarschijnlijk wel gelijk met de veronderstelling dat beide soorten identiek zijn, maar de goede naam was waarschijnlijk toch *M. sprucei* (Limpr.) Bernet.

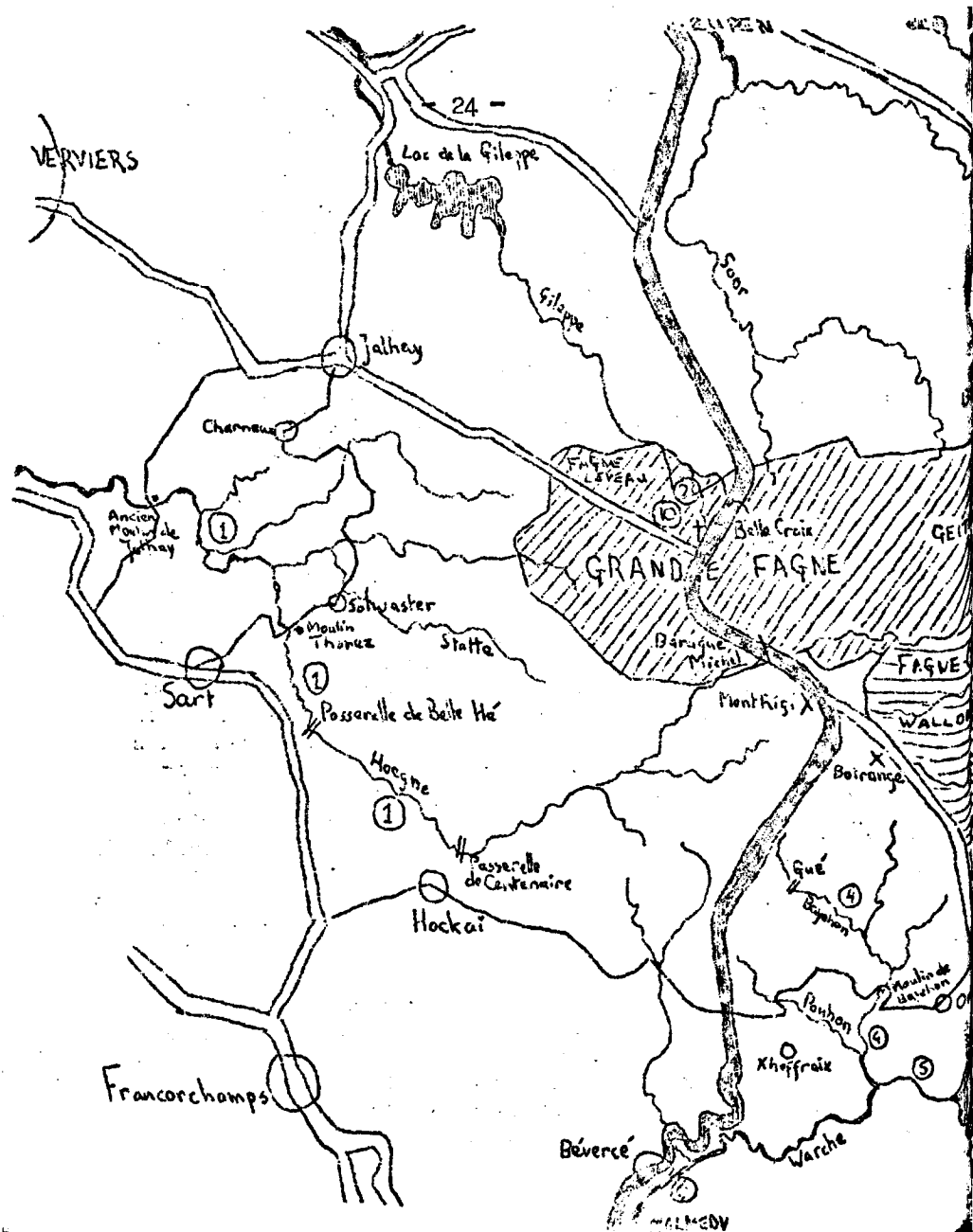
Op een boomstam werd *Orthodontium lineare* gevonden, die evenals *Dicranum tauricum* meer blijkt voor te komen in de Ardennen dan de laatste jaren bekend was. *Scapania compacta* en *Lophozia longidens* werden hier ook gevonden. Nog meer bijzonderheden komen in de lijst voor: *Mielichoferia mielichoferi* (in 1964 ontdekt door J.L. de Sloover, *Homomallium incurvatum* (de laatste eeuw in België niet meer gevonden) en tenslotte nog, net op het laatste moment, *Buxbaumia aphylla*, op een puinhelling tussen verweerde leistenen. In heel korte tijd veranderde de verspreid terugkerende groep bryologen in een compacte groep mieren! Tijdens de maaltijd hebben we kunnen genieten van het prachtige uitzicht vanaf deze hooggelegen Ardoisière du Renard, daarbij geholpen door het prachtige weer.

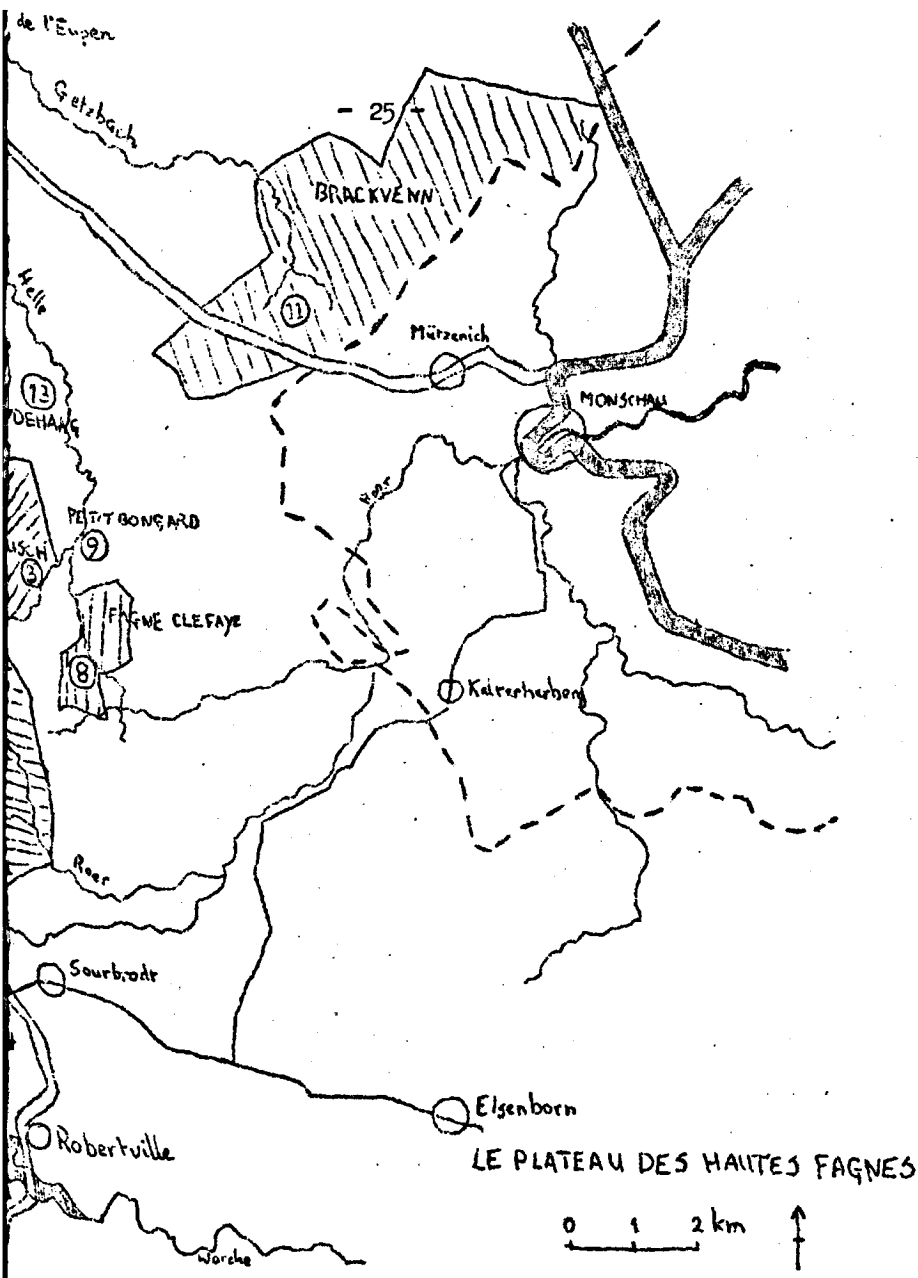
Maar er stond nog meer op het programma deze dag en we vertrokken dan ook weer spoedig om nog meer naar het zuidwesten te trekken naar een prachtig stuk hoogveen op het grondgebied van de gemeente Samrée, vlak bij de Baraque Fraiture. Deze Fagne aux Mochettes is een deel van het . . .

Sphagnum robustum

privé-eigendom Bois St. Jean waarvan de eigenaar een natuur-
beschermer is. Het veen is al ettelijke jaren bekend door zijn
vegetatie en deze bekendheid berust voornamelijk op het ont-
breken van *Erica tetralix*, die elders in de Belgische hoge
venen algemeen voorkomt. Merkwaardig genoeg is een naburig
veen, de Wez de Pourceaux, met deze dopheide geheel bedekt!
De afwezigheid van *Erica* is des te moeilijker te begrijpen als
men weet dat *Empetrum nigrum* hier veel voorkomt; de kraai-
heide is een soort uit het Sphagnetum medii et rubelli
Schwick. 1940, een associatie waarin praktisch altijd *Erica*
tetralix groeit (Duvigneaud, 1943). Bovendien is het opvallend,
dat het pijpestrootje (*Molinia caerulea*) hier praktisch ont-
breekt; de nu nog overheersende grijsgele kleur werd veroorzaakt
door duizenden planten van het eenarig wollegras (*Eriophorum*
vaginatum), dat hier en daar al begon te bloeien. Ook *Sphagnum*
fuscum treffen we hier aan, een soort die in België steeds met
Empetrum voorkomt, hetgeen reeds eerder door mij was opgemerkt
(De Zuttere, 1967). Hoewel een aantal plantensociologen dit
hoogveen bestudeerd hadden, vermeldden zij *S. fuscum* niet; pas
in 1969 werd zij hier gevonden. Tezamen met de mooie, hoge, diep-
bruine bulten van dit veenmos groeien eveneens *Andromeda* en
Oxycoccus plus de al eerder genoemde *Empetrum*.

In het turfveen komen nog meer *Sphagna* voor zoals *Sphagnum rubellum*, *S. magellanicum*, *S. papillosum* en de taxonomisch betwiste soort *S. recurvum*. De naam *recurvum* P. Beauv. moet volgens Isoviita (1966) vervangen worden door *S. fallax* (Klinggr.) Klinggr. emend. Isoviita maar vermoedelijk is ook deze naam verkeerd (De Zuttere, 1967a en b). In een in voorbereiding zijnd artikel over de *Cuspidata*-sectie zal ik trachten deze verwarring op te lossen! Hierop vooruitlopend stel ik, dat de juiste naam *Sphagnum apiculatum* H. Lindb. zal zijn, maar om de nomenclatuur eenvormig te laten hebben wij die van de *Index Muscorum* (v.d.Wijk & Margadant) gevolgd. Ik ben echter de mening toegedaan, dat zich nog binnen korte tijd vele veranderingen in de *Sphagnum*-groep zullen voordoen.

Een drietal *Dicranum*-soorten die we in het open veen vonden waren *D. bonjeanii*, *D. polysetum* en *D. undulatum* (= *D. bergeri*), die in België voor de tweede maal werd gevonden. De eerste vindplaats ligt ongeveer 3 km oostwaards hiervandaan, in de Tourbière du Grand Passage. Levermossen zijn er eveneens talrijk, o.a. *Telaranea setacea*, *Cephalozia bicuspidata* en *C. connivens*, gemengd met *C. pleniceps*, die hier ook voor de tweede keer in België werd gevonden.

Om de Fagne aux Mochettes heen ligt een uitgebreide ring van het *Betuletum pubescentis*. Deze associatie wordt thans in België bestudeerd (Dethieux & De Zuttere, 1970). Behalve de bes-struikjes *Vaccinium myrtillus*, *V. vitis-idaea* en *V. uliginosum* komen hier zeldzame mossen voor zoals *Sphagnum robustum* en de meer algemene *S. girgensohnii*. De epiphytische soorten kregen nog meer aandacht bijv. *Dicranum fuscescens* en *Orthodontium lineare*, die, zoals reeds eerder werd opgemerkt, kennelijk tot nu toe over het hoofd is gezien. Van R. van Hulst kregen we nog een lijstje met lichenen die hij in dit *Betuletum* verzameld had: *Cetraria glauca*, *C. pinastri*, *C. sepincola*, *Hypogymnia physodes*, *H. tubulosa*, *Lecanora conizaeoides*, *Lecidea cyathoides* var. *corticola*, *Lepraria incana*, *Parmelia saxatilis*, *P. sulcata* en *Pseudevernia furfuracea*.

Literatuur:

- Berghen, C. Vanden, 1955-1957. Flore générale de Belgique. Bryophytes. Hépatiques, Vol. i, 3 fasc.
- Dethioux, H. et Ph. de Zuttere, 1970: Le *Betuletum pubescentis* en Belgique. In voorbereiding.
- Duvigneaud, P., 1943: Les Associations à *Empetrum* en Belgique. Bull. Soc. Roy. Bot. Belg. tome LXXV, pp. 39-43.
- Isoviita, P., 1966: Studies on *Sphagnum* L. I. Nomenclatural Revision of the European Taxa. Ann. Bot. Fenn. 3, pp. 199-264.
- Lambinon, J. et J.L. de Sloover (coll. Ph. de Zuttere), 1965: Excursion des 29-30 mai 1965 à la Baraque Fraiture, Grand-Halleux et Vielsalm. Natura Mosana 18, pp. 88-92.
- Liégeois, P.G., 1951: La géologie de la région de Vielsalm. Parcs Nationaux, Vol VI, fasc. 1, pp. 7-10.
- Zuttere, Ph. de, 1967a: Les Sphaignes de Belgique. Bull. Ass. Nat. Prof. Bio. Belg. t.13, no 3, pp. 107-127.
- Zuttere, Ph. de, 1967b: L'intérêt bryologique et phytosociologique de la Fagne de Wez wertz. Parcs Nationaux, Vol. XXII, fasc. 3, pp. 112-116.

